

Paai vanuit verschillende invalshoeken

Zeg ken jij de mosselman?

In april tot en met juni doen de mannetjes van de bittervoorns in kleurenpracht niet onder voor tropische aquariumvisjes.

De mannetjes krijgen in deze tijd een sterk roze tot paars aangelopen kleur op de staart en een vel donker blauwe streek op de staartwortel. Ook ontwikkelen de mannetjes een grofkorrelige paaiuitslag op de kop. Bij paarijpe vrouwtjes groeit de anaalpapil uit tot een lange legbuis (zie foto).

In de paaiperiode zoeken de volwassen mannetjes een geschikte zoetwatermossel en vestigen hun territorium om de mossel heen. Dit is geen vaste plek, want als de mossel zich verplaatst, schuift het territorium mee! Het mannetje verdedigt dit territorium agressief tegen binnendringers (andere vissen, en andere mannetjes van de bittervoorn). Wanneer een paarijpe vrouwtje het territorium binnendringt en zich niet door het agressieve mannetje laat verjagen, vertoont hij een gedragsverandering. Hij stopt met dreigen en tracht het vrouwtje naar de mossel te leiden. Het vrouwtje duwt haar legbuis in de uitstroomopening van de mossel. Op het moment dat er één of meer eitjes in de legbuis komen, vult deze zich met urine. Door de druk hiervan wordt de gehele legbuis hard

en dringt deze diep in de mossel, tot in de kieuwholte. De eitjes worden door de urine uit de legbuis geperst en blijven in het kieuwweefsel van de mossel achter. De urine stroomt weg en de legbuis wordt weer slap. Dit alles gebeurt binnen een fractie van een seconde. Het mannetje strijkt nu enkele malen over de in- en uitstroomopening en laat zijn homvocht boven de instroomopening stromen. De spermatozoën worden met het naar binnen stromende water naar de kieuwholte gebracht waar de eieren worden bevrucht. De eitjes en embryonale ontwikkeling vinden plaats in de beschermde omgeving van de mossel. Na ongeveer een maand komen de larven uit de mossel.

Samen scholen

De paaitijd van de brasem vindt plaats in april tot juni. Tijdens de paai concentreren de brasems zich in grote scholen. De paarijpe mannetjes krijgen in de paaiperiode paaiuitslag: kleine witte knobbeltjes op de kop en de rest van het lichaam, waarmee het contact met de vrouwtjes wordt vergemakkelijkt. De mannetjes hebben op de paaiplaats een territorium van circa 5 m². Uit dit territorium worden andere (kleinere) mannetjes verdreven. Vrouwtjes worden naar het territorium gelokt door snel heen

Man bittervoorn bij mossel

Man in paaikleed met paaiuitslag

Vrouw met legbuis. (Foto's: Arthur de Bruin)

Mannetje brasem in zijn territorium nabij een oever met elzenwortels. (Foto: Matthijs de Vos)

Brasemeitjes in elzenwortels. (Foto: Arthur de Bruin)

en weer te zwemmen. Als een vrouwtje het territorium van het mannetje binnenkomt, probeert het mannetje vanaf de achterkant onder haar door te zwemmen en drijft haar de vegetatie in. Zodra het vrouwtje haar plakkerige eitjes over de vegetatie of boomwortels loslaat volgt de bevruchting door het mannetje. De plakkerige eitjes komen afhankelijk van de watertemperatuur binnen enkele dagen tot 2 weken uit.

Ook zeeprikken dragen hun steentje bij

Op 23 mei gingen medewerkers van RAVON en de Zoogdierverseniging op zoek naar paaiende zeeprikken in de Sieg, een zijrivier van de Rijn in Duitsland, tegenover Bonn. De zeeprikken die hier eind mei paaien, zijn vanaf de Noordzee 400 kilometer de Rijn opgetrokken. Na de paai sterven de zeeprikken. Op de paaiplaatsen in de Sieg vonden we vijf zeeprikken. Vier zaten in of bij paaikuilen en één was een vrouwtje in slechte

conditie. Waarschijnlijk had zij al gepaaid. We zagen hoe mannetjes paaikuilen bouwden. Ze pakken met hun zuigmond grote stenen en leggen die achter zich neer. Zo ontstaat een kuil en stroomafwaarts daarvan een hoefijzervormige wal van stenen. Ze wapperen met hun lijf in de kuil om het zand daaruit te spoelen. De kuilen plus stenen wal zijn wel anderhalve meter lang. Het afzetten van de eieren hebben we niet gezien. Dan slaat het mannetje zich om het vrouwtje heen. Door de druk van het mannetje laat het vrouwtje wat eitjes gaan. Dat herhaalt zich totdat de prikken uitgepaaid zijn. Een vrouwtje heeft wel 200.000 eitjes.

Vorig jaar werden langs de grote rivieren in Nederland in deze tijd van het jaar enkele tientallen dode zeeprikken gevonden, maar daar hebben we dit jaar nog geen meldingen van.

Arthur de Bruin (bittervoorn en brasem) & Johan Thissen (zeeprik)

(Foto's: Arthur de Bruin)

